

1799 А.С. ПУШКИН 1959

А. С. Пушкиннің чогаалдары тыва дылда

А. С. Пушкиннің кайгамчык чогаалдары-тыва дыла номчукку 1937 чылда каян бурунгаар депшилгеллик кыжы төрөлгөн оң хаанынгуу-хурумга кыстырып олурткенден бээр 100 чыл болганын демдегелеп турда, таныжып алган. Ычан тыва дылда А. С. Пушкиннің «Тураскаал», «Хая Даштыг Сибирь чурт-та», «Чадзевке», «Хаялыг хун дегерезин», «Пушкинге декабристерни харымы» деп шүлүктөрүн оңулдурган.

1938 чылда Пушкиннің «Капитан уруу» деп тоожуу, 1939 чылда «Балыкчы болгаш балык дугайында тоол», «Пол болгаш оң ажалыны Балда дугайында тоол» деп шүлүктел чогаалдары тыва дылга парлат-тылгалаан.

Ол чылдарда бээр-ле Пушкиннің Төрзөн чуртунга, хосталга мнаш-шымы сиригени, дармалды көр хончу чогу илереткени чогаалда-ныта тываларның сонургалы ул-галганы-биле чергелештир, оларны оңулдурары көвүдүн. Оон эселээш бүгүнге чедир тыва дылда Пушкин-ниң 57 чогаалдары оңулдуртулу-лаан болгаш олар 41 муң ажыг ти-ражтыг парлаттыган.

А. С. Пушкиннің «Капитан уруу», «Дубровский», «Калбак кара калы-ны», «Белкинниң тоожулары», «Хр-дег айтты», «Кавказга тутурукчу», «Шуганнар», «Полтава» деп улуг чогаалдарын болгаш бүгү тоолар-рып, элзэн хой шүлүктөрүн тывалар төрзөн дылында номчуу туралар.

А. С. Пушкиннің чогаалдарын оңулдурарынын талазы-биле тыва чогаалчылар С. Бюрю, С. Сары-оол, С. Сюрю-оол олар мергежилди чедип алгалаан болгаш оларны оңулдурган шүлүктелдер оригина-лынга утка болгаш форма талазы-биле таарышкан. «Белкинниң тоожу-лары» Д. Монгушту оңулдурган номчу-чуларын эки деп макталып алган.

Улуг орус улус шүлүктүн шү-лүктөрүн «Кавказ», «Тураскаал» (оңулдурку Б. Ховемей), «Хос-талга», «Душту» (С. Сюрю-оол),

«Армон» (С. Тамба), «Кожке», «Эле-гия» (М. Кенин-Лопсан), «Эрте», «Кыжы кежээ» (С. Сары-оол) дээн ышкыш шүлүктери чедилешкен оңулдуртулгалаан. Оңулдарыны эки шынарын даразында оңулдур-лар безин херечилеп болур:

Силер хаанылар, моон сонгаар би-
ли коргер:
Шаагайташкын кеземче-даа, мак-
талга-даа,
Шаажылалды кинданы-даа, ху-
рээ-хит-даа
Силерге камгалал бооп бараалга-
гавас.
(«Хосталга»)

Бо олуртулар сестериниң отку-
чиды-биле, аныктын дыкыг тола-
зы-биле авторнуң сиригени боладал-
рын чиге дамчыдып туралар.

А. С. Пушкиннің шүлүктелдерин-
ден С. Бюрюнуң «Евгений Онегин»,
С. Сары-оолдуң «Полтаваны» оңул-
дургану номчукку бурзуну макта-
лып ап турар. Оңулдуркуларынды
кол чедилешкени оңулдурарыны
оңулдуга катан тургузарында, чо-
гаалдарын чурумалдыг чечени
дүштүр оңулдурду турарында.

Оңулга дуржулазында чедил-
шкенир болза, «Полтавадан» Мариа-
лык, «Евгений Онегинден» Татьяна-
ны оңулдурары оңулдуга тур-
гуканы деп санаар апар.

Тыва оңулга ажалында Пушкин-
ниң чогаалдарын оңулдурарынын
хой аргалары тыл ажылгаан. Пуш-
кинниң чогаалдарын оңулдурду, ном-
чукуларга чедирер култураны
бедилеринге, оңулдуркуларын, чо-
гаалчыларның мергежилди өстүр-
гениг ам-даа эгээртинмес үренини
бээр.

А. С. Пушкиннің төрттүнгенин-
ден бээр 160 хар харлааныга чедир
57 кайгамчык чогаалдарын оңулдур-
гуп алганы анык тыва литератур-
аның чедилешкени болур. Ол чедил-
шкени моон сонгаар быжылар
болгаш көвүдери болза оңулдур-
куларын херээ болгаш номчу-
чуларын ханы күзели болур.

Д. КУУЛАР.

А. С. ПУШКИН.

Д а л а й г а

Байлак, делгем казып чайнап,
Байыражып, журумга көзөп,
Ай-кык чалгың дигердирген
Ажыг далай байырыг че!

Чарым турган аянувтерниң
Сагыштыраан үнү ышкыш;
Мунгаргай дег кыйгы-даажың
Сөөмү катан дымнап тур мен.

Залеп экин бодал хайнып,
Чалгыт ошкан элдериниң
Чааскан кезип шаг-ла болдум.
Чалап чоран күзөл ханды.

Ыржым, шалкын кежээлерге,
Ырак үнге, чалгытларга,
Элден чаныг далайга-даа
Ынаам халчок турган ийик.

Балыкчылар наустары
Байгы күжү харамнамай
Чөлүг-биле түчүп чорла
Бөөрөк чокка шурган китеэң,
Кезек төмө дүжүн калды.

Бөкөк сайлыг эриктери
Көзөдө каап шыдадым.
Чалгынанган бодалары
Чалгың сайыг чогаал кылып,
Сенге тураскаап шыдадым.

Хоруталга, бектеге-ле
Сенге шагда чүтүп келдим.
Сеткил, күзөл бүтпейн барган.
Зде чааскан мунгак тур мен.

Сагыштырап, кударааш чор,
Сарым чокка кайнаар баарың?

Эн черинде бир-ле түвө
Сеткилимге тааржыр магад.

Уйгу-дүш бооп, чидип барган
Улуг сактымышын хөөрдө калды.
Алар хөөрү чалымда
Ады үнгөн Наполеон өлгөн.

Халинчекте ол удуй берген.
Шуурганым сымлаан даажы дег,
Кижилерин ыраажым
Стрел үнгөн өскө гений база өлдү.

Октаргайга шүлүң өргөң.
Хосталга ону алган калды.
О далай-мөреп, чалгы!
Ол шүлүктү ыраажың чорду.

Шууткан далай, оон сеткилинде сен,
Шууту боуп сен дег киж:
Сен дег күштүг, мерген угааның,
Сен дег туралымда, чагыртас чорду.

Каптагай ам эен калды
Байда мени экедиги, далай.
Чонун салым шууту дөмөй:
Чолуг болза, чырымышкын,
Тиран ону камгалаан боор.

Чарым далай! Эргим болган
Чарам казып уттур мен бе!
Бекжөөрде шимээниң
Дыкка үр-ле дымнап чор мен.

Халгелег чалгытларым,
Аажок бектик камгалыңы
Айрагаларга, дүкүлэрге
Бекжүрүң ап шыдаар болза.

«Евгений Онегинни» оңулдурганым

Мээң чогаалчы ажылым өрүс те-
чен чогаалым, хамыктын журну-
ла өрүс улустуң улуг шүлүктү
А. С. Пушкинниң ачымында ажыт-
тылган. Муң төс чүс чээрби чыг-
дарың төнтүгүдө Ленинград чо-
гунга Нова дөмнү эриктериңе
Пушкинниң чогаалдарыңа бүгү-ле
сеткилим-биле хандыгып турганым
назымында уттундурбас. Оң-биле
кады өл-ла чогаалдар мөөң анык
сеткилимге чечке өгөткөтүмөс,
апа-ла чайгаар хорек долуп, чүрөк
саргып келир шак индиг күштүг
күздөрдүн оттуруп турганар. Пуш-
кинниң чогаалдарында көргөстү-
гөн өрүс черин кайгамчыктыг чу-
руктары, магаалыг чаагыт оңулдур-
гуп мөөң бодалымга төрөөн че-
ригиниң чурттары, чонунуң
өвүр-хөвүрү сагындырар турган.

Пушкинниң чогаалдарында улуг
өрүс улустуң байлак културалы,
дешилгеллик чүтүлү, кижиги чаа-
гай муну-ту чары, хосталга мнаш-
шымы, кайгамчыктыг салым-чаа-
ны, бедик угаан шимээ-тинген.
Ол дээрге төттүмөс өртине.

Мичангаш Пушкинниң чогаал-
дарын оңулдурар, мында шимгөтти-
ген бүгү-ле чаагыт чүвөлери тыва
чонун эдилеп болууларын кылар
дугайында бодал чогаал кылып
келгенин баштайгы чылдарында
тыттып келген.

Сөөмүдө дуржулаан чөөртү элбеп,
үстүңө айткан чептериниң өвөө-
жөйлү шыдаптар хире апаргаш,
Пушкинниң «Евгений Онегин» деп
шүлүктүн романын оңулдурар деп
дигити кырыккан мен.

Бо хире кыска чүлгө «Евгений
Онегин» ышкыш улуг чогаалың

оңулдурганым дугайың чугаалаары
берге. Мичангаш оң-биле холбаш-
кан кол-кол чүдөрдүн доңчула-
рып орадалгын.

Белкинниң чугаалааны-биле
алтырга, Пуйкинниң «Евгений Оне-
гин» XIII чүс чылдагы өрүс амы-
дыралдык энциклопедия (тайгы-
быры) болгай. Мичангаш оңулдуга
кырыктын мурунда, «Евгений Оне-
гин» каш катан номчуу, сөөмү
талазы-биле хой чүлү айттыр-
ганы салып, оларның харымынын ты-
жарын аңгыда, Пушкинниң намы-
ры-биле, чогаалдары-биле өрүс
чонун амыдыралы-биле, холбаш-
тык хой төгүт, биография мате-
риалдар-биле таныжары өргөжөк чу-
гула болган.

Мындыг ажалымны белеткес ажы-
лары барык дөмүлган, чогаалды
утказы билдине берген соонда, ук
чогаалда тургустунган өвүр-хөвү-
р баш шимгөткө катан тургузуу
алырга, чогаалчы ол чогаалыңа чү-
гү чугаалаар деп бодалым, оң бо-
далым ажылым алырга оңулдур-
ганын чедилешкенин болуурун бир чүгү-
ла чүлүзү.

Дуржулаан алган көөрге, бо
баштайгы негизини барымдаалайып
шуут-ла дөмөк оңулдурган чогаал-
дар чедилешкени чүс болур ту-
ле чорал.

«Евгений Онегинниң» уткамы
мөөң элзеп билдинип, мында тур-
гунган өвүр-хөвүрү сагымында
тола көстүп турар, Пушкинниң бо-
далары сеткилимге дилып келген
соонда, чүлгө ам оңулдурган өгө-
лөм мен. «Евгений Онегин» тыл талазы-
биле эң байлак улуг чогаалдарың
бирөөң болгай. Оңулдурганым

байлак талазы-биле чогаалдык бо-
лунга чөөкшүлүштүрүрү эң берге
ажы ол болган. Мичангаш тыва
дылдың сөөмүн өөренип, апаа чад
сестерин немер, эржирөөн сестер-
ни катан дигерер, улустуң аас чо-
галын өөренип талазы-биле дыла
хей доора ажыларын база кылас
арга чок.

Оңулга практикалыг бисе ды-
ла үр үениң дуржулаан чогаалы
сөөк оңулдурар арга хергелет-
тиип келген. Олар чечен чогаал
оңулдурганга кончуг өңөк. Мичан-
гаш өрүс дилдан тыва дылда. Ми-
чангаш мен ол аргалап, болуудуң,
ойталап, чогаалдык уткамын, чо-
галчының бодалын тыл дилдан
урган аргалары-биле дамчытып бө-
рин орадалган мен.

Бо талазы-биле кол-ла салган
сөөк оңулдурар — Пушкинниң тывалар
чогаалдары турган. Ону кайы хире
чөөкшүлүштүрүрү болгаш
критиктер шимгирээр. Мынд-
лаа болза болуучу билдир чепте-
тер бар: мөөң сөөмү талазы-биле
кырыларын арай чеге болган ужу-
рунда, чалым оңулдурарыны сым-
рып чадаан, калгыткан мен.
Оон ийди база-ла ол чылдарында-
биле, чалым бодалдарын илеретип
шыдаан дег доктарың тып ча-
лаш, элзеп черлерин сөөк оңулдур-
туулаан мен. Азык сөөмүдө
хей далашкан, чечен кылдыр оңулдур-
гунган черлерин база бар: Моон сон-
гаар катан үлүдөрдө, бо чептерин
шымдатынар шаа-биле элзеп,
оңулдурган чогаалдык болуңа оон-лаа
артык чөөкшүлүштүрүрү орадалжыр
мен.

С. ПЮРБЮ.

Кызылдың библиотекасында

Александр Сергеевич Пушкинниң
торттуңгенинден бээр 160 чылга
Кызылдың Пушкин атыг библиотек-
казында база-ла демдегелеп турар.

Библиотеканың директору Елизавета
Ивановна Байгарааның удурулазы-
биле оң ажылдакчылары чогаалчы-
ның төрттүңгөн хунуңе тураскаат-
кан ном делгелгенин оңулдурган.

«Халгелетпес мөөң үнү өрүс
улустуң чалгылынын турган — деп
чогаалчыны сестери делгелгени
ады кылдыр кирген. Ында номнар-
ны аразында улуг чогаалчы А. С.
Пушкинниң амыдырал-чурталгазы-
ны болгаш чогаалчы ажыл-чоруду-
лазынын дугайында Гроссманниң
ноту, «Пушкин дугайында демде-
лелдер» деп элзиг, чогаалчынын
өвүрү, декабрист Пушкинниң ноту,
«Пушкин болгаш Глинка» дээш өс-
ке-лаа дык хой номнар кирген.

Ном делгириниң кырында улуг
өрүс чогаалчынын номнары турар
черлер бо хунуңеде колдуула-ла ку-
рулган калган. Хоорайын номчуку-
лары библиотекка кээп, чогаалчы-
нын амыдырал-чурталгазы-биле,
ажыл-чорудулазы-биле ханы таны-
жарып күзөп, бажыналарче ном-
нары бижилеп ап турар. Пушкин-
ниң чогаалдарын хергелээр номчу-
чуларын салымны көвүдээниңде
библиотеканың ажылдакчылары ол
чогаалдары үргүлү чанында салып
алган турар.

Оң номнарын хандыкшылдыг
номчу турар номчукулардан алап
көрүрүс — деп библиотеканың

ажылдакчы Алевтина Александровна
Скобеевадан айттырган бис.

Ындыг номчукулары алаары
берге, чүс дээрге Пушкинниң ном-
нарыга номчукуларыны негиздеп
бо хунуңеде оңа улугаткан. Ыланга
хоорайын ортук школаларынын
өөрөнкүчилери, студентилер, бот оо-
редилгелгил башкылар бистин манла
үргүлүзү көп, чогаалчынын ном-
нары ап турар—деп харылаан.

Чогаалчынын төрттүңгөн хунуңе

ге тураскааткан ном делгелгелери
болгаш чурук монштар хоорайың
А. М. Горький атыг библиотеканын-
да болган оорелгиле черлеринде,
школаларында база бар.

Ч. ИРГИТ.

Чурукта: Библиотека ажылдакчы-
ны А. А. Скобеева номчукуларга
А. С. Пушкинниң чогаалдарын би-
жил берип турар.

Фото Г. Сиротинкин.

БИСТИҢ ПУШКИНИВИС

«...Өрүс улустуң өвүр улуг шү-
лүктү, чаржы-биле, угаанымы-
биле чалгылынын турар тоолдары-
ның чогаалчымын, баштайгы реал-
истиг роман «Евгений Онегинниң»
автору, бистин эң дээр төгүт Ди-
намыс «Борис Годуновтуң» чога-
алчымын, шүлүктүн чаржы-биле-
даа, бодалдарын болгаш сагым-сет-
килдери илеретип шүлүктүн тала-
зы-биле-даа бүгүңе чедир кыта-
да аштырын көрбөөн шүлүктү,
улуг өрүс чечен чогаалдык эге үн-
делгелгени—шүлүктү... амыдырал-
дык чалгы-лаа талааларын ол бо-
лун мергежилди-биле чырыдып иле-
ретпейн барган, оң сонургалдары-
нын кылаарын, биктилерин
делгенин манчага чедир кыла-
артын шыдааан боон Пушкин ар-
тым турар—улуг өрүс шүлүктү
Александр Сергеевич Пушкинниң
дугайында А. М. Горькийниң биж-
жени мынд.

Пушкинни бо сестерин артык,
долуу-биле үнелген сөзгөрү берге.
Мичангаш А. С. Пушкинниң чо-
гал ажылынын талазы-биле өрүс
эң-ле доңу таныжып көрөдүр.

Оң баштайгы шүлүктү парлаткара
1814 чылда көстүп келген, ыччаар-
да оң хары оң беш. Мичаар-
да 1837 чылда, 38 харлап бар чыт-
кан, Пушкин мөөң. Моон алган
көөрге, чогаал талазы-биле оң
бүгү-ле ажыл-чорудулазы чөөрби
чылды бичин-ле хой үргүзүчүлү-
дир. Ындыг болжак болуун үр
эвес болган амыдыралынын дургу-
зунда төгү талазы-биле кайгамчык
улуг деректи Пушкин бидирип,
өрүс литература дылдың болгаш
чаа, улуг өрүс чечен чогаалдык
тургузукчу, чогаалчымын болу
берген.

А. С. Пушкин болуун «Турас-
каалыңа» «кадыг өйдө хосталга-
ны алдаржыткан, хамык чонга
мөңгө шагда калгандар мен» деп биж-
жөн. Мичангаш лицей доосканын
кыжы сөөмдөгү шүлүктөргө Пуш-
кин шынамы Радистейниң тема-
лы—хааныг эрге-бузга болгаш
крепостной бузга удур демиселди
көстүп көрбөөн чечен болгаш күш-
жүзү-биле тургузуу турган. Ол, чы-
жааларга, «Хосталга», «Бор»
болган өскө-даа шүлүктөргө халжар-
жыр.

«Хосталганың» оңулдурары чон-
ну демиселе сорук кырып, хаа-
ныг бузга улуг өжөөннү оттуруп
турган.

Азын чок салым-чааан салган
апаган
Каптагайың деринилер! Сири-
лер!

А силер, түрөөн кудалар, топтап
дынап,
Апаан өгөң, тура хааның, дады-
гыңар!

Мичангаш, ол үеде декабристер-
биле Пушкинниң харылаалыг тур-
ганы, оларның идеяын оң дегип
турганы, Пушкинниң хосталгага
мынакшылдыг шүлүктөрү декабрист-
терниң хол-биле чара бижип алган
чорун турганы таварылга эвес.

Мичаарга декабристерниң тура-
халымынын революстуге демисел-
диң «үзү бижытарынга дузалыг
болганын В. И. Ленин: ол революс-
чуларын херээ халас барбаан дээр-
ген чугаалаан болгаш «Искра» со-
лунга өнпөтүп кылдыр декабристи
А. Овсейниң бижжени шүлүктү
«чаштанчылан чалымын үнөр»
деп олуртуп кырген турган.

Декабристерни хааныг чазак
бесканынын соонда, Пушкинни

халы кыйгыртып алган, «Пушкин,
бир эвес сен Петербуртка турган
болуңда, декабристиң 14-ке кыр-
жыр турган сен бе?» (декабристтер-
ниң тура-халымынын кылган ху-
ну-дур) деп айттырга, «чугаажок,
хайрамыт, мөөң бүгү өвүктөрүң
сүлөөгө турганар, мичангаш мей
анда киришпейн барып шыдаас
турган ийик мен» деп Пушкин хар-
мылаан.

Бо чүдөлдөр А. С. Пушкинниң
үзө-болымы тодаргайы-биле билип
ап болур-тур. Пушкинниң бүгү чо-
гал ажыл-чорудулазы хосталга-
ның теманында чагырткан турган
болгаш үстүңө үзө-болды ула-
нышкымын болуң чорал. Хары
оң ужурунда А. С. Пушкинниң
хааныг чазак итеп-сүрүп, шүлүк-
кеге олодун турганы бидирип
болгай.

Пушкинниң төдүр бижжөн баш-
тайгы улуг чогаалы «Руслан бол-
ган Людмила» деп шүлүктел бол-
ган. 18 чүс чылдың ужуңда болган
49 чүс чылдың эгенинде чонун
аас чогаалыңа сонургал тургу-
п келген. Ону холбаштыр ол үениң
эң улуг дөң чогаалчылары өрүс
национал материалга шүлүктел чо-
галдарын ораалгаша-даа, өвү чүлгө
чөөрби харыг Пушкин боттанды-
рып шыдаан.

Мичаарыг суралыг шүлүктү
Жуковский болуун шүлүктү Пуш-
кинге белекке берген, апаа мынча
деп бижжөн: «Болуун «Руслан
болган Людмила» деп шүлүктел
дооскан улуг өрүштүңүн хунуңе
таңлоо өөрөнкисинге тиелтир-
ген башкымында...»

1823 чылда «Евгений Онегин»
Пушкин бижип өтөдөн болган ону
үр бижжөн дооскан. Ол шүлүктелге

А. С. Пушкин—өрүс чечен чогаал-
да уран-чечен реализмниң үндөс
делгиси болуп илерен келген. «Ев-
гений Онегин» шүлүктүңүн тур-
тап турган бүгү үениң эң калбак-
биле, адып таамаңда чүвө дег то-
даргай көргүскөн болган ол шүлүк-
тү бижжөн роман, Белкинниң
сестери-биле алтырга, эртен чүс
чылдың 20 чылдарындагы өрүс
амыдыралдык энциклопедиясы бо-
лур.

«Евгений Онегин» өрүс чечен
чогаалда бир-ле дугаар «артык ка-
жың», өрүс дюрүн хой-инитиниң
амыдыралында улуг бүдүн үениң
чол кылар чүвөн чок кижиниң
дөвүрү көргүскөн. Онегин ону дала-
нып турар байлардан өрү туруп
турар болза-ла, ол дээрге инитиле
талазы-биле ажык чок, Герценин
чугаалааны-биле алтырга, агузанын-
даа бол, херек чок киж болур.
А апаа удуз Татьяна көргүскөн.
Өрүс национал мөзү-шынарын эң
дээр демдектери Татьянаның өвүр-
хөвүрүндө сиригени.

А «Борис Годунов»? Мында Пуш-
кин болза, Грибоедов-биле кады чаа
өрүс реалистиг ийи чогаалчыны
үндөмөкчиси болган. «Борис Го-
дуновту» дыннаан, «Бир эвес сз-
дыкым таарышкан, Шекспир болур-
дур сен» деп Пушкинге Польшаның
улуг шүлүктү Микевич чугаа-
лаан.

Мындыг болжак, шекспирчи
ини чүдөлдөрүн шынар-мөзүтү
чүт турганыма! Апаа: эрге-чазыр-
гаже чүткүп, ону бот-боттары ху-
нажыр хуу кижилерин демиселди
турган деп Белкинниң харылаан
турар. А «Борис Годуновта»—со-
лунда-төгүт талазы-биле болууш-
кунуң үзегерин делегейге бир-ле
дугаар илереткен. Ында болза чон-
ун хуу-салымны көргүскөн болган
В. Г. Белкинниң бижжени-биле

алтырга, «чүлгө Пушкин терек кы-
рында бар чүлгө ол хире ханы
шымыч чурумалды мындыг чиги-
леле болгаш мындыг чаймынаа-
биле көргүзүп шыдаар турган».

«Борис Годунов-биле» Пушкин-
ниң өрүс төгүтө холбашкан элзеп
каш чогаалдары бижиттинип өгө-
лөм, «Полтаваны» ап көрөзөл, Ын-
да төгүлүң дөңкүн шыдаалгала-
рынга «ар масканын» үргүзү-биле
дадык болгаш бы

аштыкы херектер минастрлеринин Женева чөвүлел хуралы

ЖЕНЕВА. (СЭТА-нын тускай нөр). Даштыкы херектер минастрлеринин июнь 2-деги хуралына Берлин айтырымын чыгаалжыры тутуучулар. А. А. Громыко даярдады.

ГДР-нин даштыкы херектер минастри Л. Болц бир дугаарында саяал берген.

Герман Демократтык Республикасына чыгаалжыры чөвүлел хуралына берген. Бу-чүрүмүн уутууларын үчүн келген кылдыр саяал берген деп ол чыгаалжы. Бо чорук Барын Берлин болза Германияда тайбынга болган Европада тайбынга айымын чоруктуу шындык уер даяр болу бергенден сонгараттыкы херек болуп турар. Герман Демократтык Республикага болган кылдыр хуралда уу уланган өчүт-чөткөдөшүнүн политиказынын төн чөри Барын Берлин болу берген кертүрүп турар чамдык барымдаларын. Л. Болц көргөсөк. Тайбынга айымын ол бугу хоралжык айма-чорукта Барын Германияда дайын белеткели-биле шуут халбазыг болуп турар. ГДР-нин чазанын бодалы-биле айлыга, Барын Берлиндин айтырымын шийтирээр Барын Берлинде герман шийтирээрден өчүт-чөткөдөшүнүн түнелдеги дайын өчүтүп уеринин айымын чайлаар сорудалыг деп Л. Болц медеттез. Ол шийтир бүтү Берлиндин тайбыннын хорайы болдулар болган Барын Берлинде эжелек бугу-чүрүмүн уутуулар ужурут.

Берлин болза ГДР-нин бот эрте-инде турар район болуп турарын медеттез. Л. Болцтун медеттезине болза, айтырымга өч-өч чыгыш чок шын шийтирээр даяр-ле, Барын Берлинде демократтык-раттыгын хостуг хорай кылдыр тургузар дугайында Совет чазактын саналарын ГДР-нин чазак көчүтүчүлөргө өөрөнп көргөн болган ол саналарын деткири чүтүл деп түнелди кылган деп ол чыгаалжы. Барын Берлиндин хостуг хорай кылдыр тургузганынын ачынында күүлөрдө аралында харылаларга байла аралыгында, дүшүктүрүп чорук кошпатынган, ГДР-нин болган Барын Берлиндин аразында харылаларын чорукчуларын болган Берлиндин ийн кесектеринин аразында харылаларын эжелдеринге ууат арталар тургузганын турар ийн.

Хостуг хорай Барын Берлинге эжелдеринге дуа көргөсө, Барын Берлиндин чорукчу эр-ажыктарын өөрөнп көргөс, оон-биле аны-бүтү айтырымын шийтирээр таарыштырарында, Барын Берлиндин өскө чөткө-биле моонда чок харылалыгынын халдырарында ГДР-нин чазанын бо-лев чоруту медеттез. Дугуруж-ганы чөткө аларын чингелдерге бурунган болу бар башымын кылды-рында ГДР-нин төлөөлөр беле деп Л. Болц чыгаалжы. Магдымал көрө-сөн чазарында, демилгилерин-төтүлган хостуг хорай Барын Берлиндин бугу-чүрүмүг даяр бол-башыга болган өскө чөткө-биле ол хорайын хостуг харылалыгында хамаарыштыр маталында депар-тициян хулаал аларында бистин бөлүнөсүн болза ГДР-нин чазанын өмүсүнөндө чарлап тур бис деп ол чыгаалжы. ГДР болза КНО-нун келжигүн болбай-лаа турар болза, болуучу ол декларацияны КНО-га бурткелдире ол беле.

Бир-төс Германия-биле тайбын көрөсөнүн кириптинге төлөвлө-лө Барын Берлиндин демилгилерин-төтүлган хостуг хорай болуу-ларын өөрүн турар болганда, мыл-дыг дугуружганы кылдыр Барын Берлиндин айтырымын шийтирээр-ринин өскө артам болу ийн деп Л. Болц болуучу чыгаалжынын түнелдеги медеттез. Барын Берлинде таарыш чок байла-биле халбаштыр тыптып келип турар айымдарын чайлаарын эрже-лөк чүтүл болган сонгараттыкы херек болуп турар.

Л. Болцтун сонда ГФР-нин тө-лөөлөрн төлөөлөс В. Гревс сөс алган. Гревс саяалынын хай кө-сүнине Германия-биле тайбын көрө-сөн чар дугайында совет саналы хүлөс аларында ууур ГФР-нин төлөөлөрн биеки-ле дагаал-жаашкынарын кататп эрттирген.

Берлин айтырымын тазам-би-ле таарышчыл дугуружганын ачылдып кылдыр сорудга-биле СССР-нин немей кириген саналдарын эки ужу-дузанын бичелдирин В. Гревс бар-ла ша-биле ораал-жыган.

Германиянын Федеративтик Рес-публикасынын төлөөлөкчүлөрн бү-гү чыгаалжы болза, чыгаалжып тур-рар айтырыгынын тазам-биле болалдарын чорукчуларда баа герман улустун национал эр-ге-ажыктарында болган Европада тай-быннын халдырарын сорудгалар-ында таарышкан мылгы шийтир-лерин үндүрө минастрлерин чөткө хуралына шийтирээр деп карачангыс сорудганы салып турар турушту оң чазак өлөп алганын баа дагыт көргөсөк.

Оң сонда СССР-нин төлөөлөр-ин баштыны А. А. Громыко саяал берген.

Чөвүлел хуралын эрте-ин п-шарыг хуралында, а ол ышкыл биселдер чоруп турла ол айтыры-мын чыгаалжы турар үеде СССР-нин төлөөлөр Берлин айтырымын тазам-биле Совет чазактын санал-дарын чорук утказын тайбын-лар аралыг болган медеттез. А. А. Громыко болза барын тазам-чи үш күрүлөрдүн чазактарынын бо айтырыг тазам-биле күдүргөн саналдарын сайгарын көргөсөк. Барын тазам күрүлөрдүн көч-көсөмил (кач-шкыл) план дилер чүтөсине көргөн саналдар Берлин айтырымын дугуружганын ший-тирээрден чүтү-биле-лаа мылг берип шийдас, мынчанга ол дугайын совет төлөөлөр амы чөткө хуралга бугу тодам-биле медеттез деп ол чыгаалжы.

Берлин дугайында айтырым-ын тазам-биле АКШ-тын чазанын тургузун АКШ-тын күрүс сек-ретары даяр Гертер май 14-те-инге болза, май 26-да улам-на то-доргай тайбынлар болган деп А. А. Громыко саяалырган. Ол-лаа чыга-уу элдепшыншынын хайнык-тырган деп совет төлөөлөрн баш-тыны медеттез. Барын тазам үш күрүлөрдүн чазактары дугу-ружга чөткө аларыга калды-лаа түнелдини берип шийдас тургу-зган чыгаалжы уткүчүлөп турар деп болалды ол чыгаалжы бич-жылган.

К. Гертерин тайбынларын 7 чүтүлөргө программаны А. А. Гро-мыко сайгарып чыгаалжы. Бирги чүтү болза, Герман Демократтык Республикада Чөи Берлиндин амы-рын аларын болган Барын Бер-лин-биле калы оң дөт күрүлө-лөрн эжелек эрелегинге тургузар ужурут чыгыш аай, хулааттын-мас районга кириргөн көрүп турар деп А. А. Громыко чыгаалжы.

Барын тазам планын ол-ла чүтүлө дөт күрүлө, тодоргай-лаарга АКШ, СССР, Англия бол-ган Франция хорай сонгараларын чорударын чүтүмүн, эрелелдин хорай орталарын тургузарын болган Берлин конституцияны ачылдып кылдырын чүтүмүн бер-линчилерге албадарын саналдан турар. Мынчаарга ол бүтүп баа-ла даштыкы эжелек бугу-чүрүмүн байлаарында чорук кылдыр бо-луп турар деп ол чыгаалжы. Дөт күрүлө ол хорайга чүткө бот-тарын таарышкан калды-лаа са-пын шийтирээр болуучу өскө, ха-рын эжелекчилерин оңа эрелер-лө болуучу ийги чүткө шуут бижэс.

Барын тазам күрүлөрдүн планынын дараамдагы чүтүлөр баа шак-ла мылгы уткө-бодалыг болуп турарын медеттез. СССР-нин төлөөлөрн баштыны ме-деттез болза: мынчанга Барын Берлинде даштыкы эжелек ме-дгилеринин болган эжелек бугу-чү-рүмүн Чөи Берлинге нештердери-ин дегерентей болган тодоргай ачылдып кылганга программаны бистерин мурунуста бар болуп турар ышжыл.

Боттун мурунга мылгы план-ын турган, ону Берлин айтырымын дугуружганын шийтирээрден чөткө хуралга кылдыр үнө-лө болуу бе?—деп ол чыгаалжы. Калды-лаа күзөл турла мылгы түнел кылдыр артамы чок кылдыр болар мей. Барымдаларын то-доргай шийинг чорук мурунга өскө түнелди кылдыр албаал турар. Ол түнелди СССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлелдин Даргазы Н. С. Хрущев чөткө чаз бүтүн то-

да болган ажит-чакит чокка кө-рүскөн, оон онзалан медеттез болза, барын тазам күрүлөрдүн төлөвлөсүн «чыгаалжып өөрү-гүн чангыс-лаа чүтүл чок. Уулар аразынын дүшүктүрүп чорукч бол-надыр тазам-биле бүтү ууларын маанай турар чүтүл чөткө азыр дөш шын шийтирери тыварына күзөл ол саналдарын үндөсүнө саяалжыган».

Берлин дугайында айтырымын дугуружганын шийтирээр деп Совет чазактын шийинг чүтүлү баа Берлин айтырымын бир өскө Герман Демократтык Республиканын дүтүн бугулар эрелери барым-далатынган турар болза, барын чөт-түг болган бижыг шийтирээрден турар деп чүтөи айтыркан, А. А. Громыко ГДР «Совет Эвиле-нин аңа берген мандаттан өскө, калды-лаа мадалы чок» даяр ашынмг бадылалдарын барымдаа чорук көргөсөк.

Совет Эвилелин болган ГДР-нин аразында тургузганын харыл-чаларын шийар-бүдүжүн шийн өскө таймырлар турарын ужу-рунда, элөп чыгарыкчы. Күрүс-лөп, Германиянын чөи-лаа кы-сөсөгө чазал-бир шакда Совет Эвилели боталдырып турар эр-елерин болган хүлөсгелерин Герман Демократтык Республикага—бүтүн дөтү-биле даштыкы берген—деп чүтөи таймырлар ужурут деп А. А. Громыко медеттез.

1955 чылдын сентябрыда Совет Эвилелин болган ГДР-нин аразында көрө чарыганга, ол көрөсөи бугулар Совет Эвилели иштжи азы даштыкы политикаын айтырла-рынын тазам-биле-лаа бол, ГДР-нин бот эрелерн кызыгарлап тур-рар калды-лаа эрелерин бодалга эрттирбас.

Берлин айтырымын бүтү тазам-ларын эр-ажыктарында таарышкы-дөт болган калды-лаа күрүлө-лөрн аймы чок чорукта азы ат-ала-рында караа чөткө-дег мылгы үндөсүн шийтирээрден дугай-ын Совет Эвилели саналдан турар даяр А. А. Громыко онзалан ме-деттез.

Үш күрүлөрдүн шийтирери Барын Берлиндин үндүр дугай-ында саналдарга АКШ-тын, Анг-лиянын болган Франциянын чазак-тары удууларын турар-биле то-доргай. А. А. Громыко Совет чазак Берлин айтырымын тазам-биле калы-кайымында таарышкан дугу-ружганы ачылдып кылдыр сорудга-биле Барын Берлинде даштыкы шийтирээр дугайында айтырымын калычар шийтирээр дугайында немеле ийн саналдарын көдүргөн деп айтыркан.

Хостуг хорай Барын Берлинге магдымалар дугайында айтыры-мын АКШ-тын, Англиянын болган Франциянын чазактары-биле калы баа Герман Демократтык Рес-публика-биле дугуружганын бугулар бот-тут шийтирээр деп күзөл Совет чазактын тазамында четчир даяр-ын совет төлөөлөрн баштыны он-залан медеттез.

Совет төлөөлөрн бодалы-биле айлыга, Берлин айтырымын мынчага чөткө чыгаалжып көргөн чорук тазамынын тургузганын аразында каржышыкынар боттү бо-луп турарын көргөсө деп А. А. Громыко медеттез. Сорудга чү-дөргө, тургузганын чокшудалы-рында болган дугуружганын шийтирери чөткө аларыга со-лугурадыг чазактарын күжө-нишкенин салмы болу. Бир өскө дугуружп аларын чөткө күзөл турар болза, бистин бо-лалы-биле аларга, ол күжөниш-кенин үрө-түнелди боор.

Берлин айтырымын калы-кай-ында таарышчыл үндөсүн шийтирээр таарыштыр дөш со-вет төлөөлөр боттарынын тазам-ын бүтү-ле чүтүлери кылмы тур-ар. АКШ-тын, Англиянын болган Франциянын төлөөлөрн шак-ла мы-чалдыр харылаларында идегет тур-ар бис...

Болуучу чыгаалжы түнелде А. А. Громыко ГФР-нин төлөөлө-лөрн Гревсин бөтүгү хуралга кыл-ган медеттезине кичээлгөйни ут-кандырган. ГФР-нин чазанын по-литикаын чөткө хуралын кир-жигилеринге дүмөкч болуп турар деп чүтөи шийинин ГФР-нин төлөөлөрн чыгаалжы бадылтан турар даярын совет төлөөлөрн баштыны медеттез.

С. Лойтун дөтү саяалынын сонда хурал халдыган.

СССР-нин болгаш Кыдаттын эртемденнеринин кады ажылдажылгазы

ПЕКИН. (СЭТА). СССР-нин Эр-тем академиянын президентин А. Н. Несмеянов болган Кыдаттын Эртем академиянын президенти Го Мо-жо СССР-нин Эртем академиянын болган КГР-нун Эртем академиянын аразында 1959 чылда өртем тазам-биле ка-ды ачылдыжылганын планында ат салганыр. Математиканын, химия-нын, биологиянын, геологиянын, техниканын болган шийтел эр-темдеринин тазамында чыгаалжы-адырларын ачылдып кылдыр совет болган кызат эртемденнерин

кады ачылдыжылганын планда кө-рүп турар.

Эртем билиглеринин аны-бүрт адырларын тазам-биле Кыдатка парлап үндүргөн номнарын 300 томынын планга ат салганын сонда Го Мо-жо СССР-нин Эр-тем академиянын белек кыл-дыр даштыкы берген.

СССР-нин болган КГР-нун Эр-тем академиянын аразында эр-тем тазам-биле кады ачылдыжыл-ганын планында ат салганын-биле холбаштыр СССР-нин КГР-да ач-чы П. Ф. Юдин хүлөс ашынмын кылган.

Германиянын компартиязын хоругдаанын күш чок болдулар

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентиле-динн корреспондентинин Же-нава даштыкынын бугулар айлыга, Германиянын Коммунист партия-зынын (ГПН) Топ Комитеди канц-лэр Аленаурге чазак чорутуп, Гер-маниянын компартиязын хоругда-нын күш чок болдулар деп негеле-рин илереткен. ГПН ТК-нын Бир-ги секретары Макс Рейман ат сал-ган чыгаалжы Барын Германияда чазак-биле бо айтырыг дугайы чы-гаалжышкынар чорудары-биле төлөөлөр токууларын Германия-нын компартиязын белек чоруту онзалан медеттез.

Немец улустун аажок хай нуру-у даштыкы херектер минастрле-ринн чөткө хуралын чыгаалжы-нында байыр чөткөп турар болган дүшүктүрүп чоруктарын кошкы-рында чөткөп келти дег баа Гер-мания тайбын көрөсөн чөткө алган турар болган Барын Берлиндин айтырымын тайбын арга-биле ший-тирээрден турар төлөөлөр, чазак-тар баштынарын чөткө хура-лымга орутуу айткы дег түнел-лери оортан маанай турар деп Германиянын Коммунист партия-зынын Топ Комитеди болуучу ча-гаалжы айтыркан. Оон-биле ийн Герман күрүлөрдүн чокшудалы-рында болган калы калдыжар со-рудга-биле боттүг башымында таарышчыл өскө белегелдер тургуз-туу ийн. Чөткө, ол күзөшкени-вер Барын Германиянын хай-нишкенин санал-онолында ууат үндөп өрүтүшкүнү болдурун тур-ар.

Немец улустун тайбын амыр-алын халдыр болган Германиянын калы калдыжышкынын чокшудалы-рында болган дугуружуга болган

кайы-кайымын бичир чорукка шийтирээр турар моондактарын баа бартамызынын чайлаары эр-жежөк чүтүл. Германиянын Комму-нист партиязын хоругдаан чорук ол факторларын санынга хамаар-жыр.

Германиянын Коммунист пар-тиязынын Топ Комитеди болуучу ажы ачылдырлар халдыр эр-елер, а ол мыншам амы үнөи бай-ланын болуучу турар чаз бол-даларын өөрөнп көргөс, барын-герман чазактын кичээлгөйни чө-гүм-на харын ол айтырыга ам ут-дандырып болуучу хүлөсгелер кылдыр саяал турар деп чыгаал-жы медеттез. «Совет даштыкы» со-сакынын болган дүшүктүрүп чө-ткөп кошкыларын политикаын ботталдырынын эр-ажыктарын барымдалаш, хоругдаашкынын ГПН-тан дугурун болган оң ур-ажыктарын чок кылдыр Германия-нын компартиязынын Топ Комите-ди эржежөк чүтүл кылдыр саяал турар.

Бир өскө Барын Германиянын чазак дүшүктүрүп чорукту чыга-алжы салышкын кылдыр бо-далыг болза, Германиянын Ком-мунист партиязынын ажы ачылдыр болуучу калыг орук-биле халдыр болуп дугайында айтырымын ол өөрөнп көрү ужу-рут. Барын Германиянын чазак-биле азы оон бүтү эрелгит төлө-лөрн ол-биле бо айтырымын дугайында чыгаалжышкынар кылдыр төлө-лөр ТК-нын Бирги секретарына дугуружуга-биле төлөөлөрн бүтү эрелгит болдурун токууларын Германиянын Коммунист партия-зынын Топ Комитеди беле.

Ирактын премьер-министринин харызы

БАГДАД. (СЭТА). Даштыкы хе-ректер тазам-биле күрүс ки-птин чоран алай журналист Анто-ни Паттинге Ирактын премьер-министри Касемин харызын Баг-дад парламентында парлап.

Наттингин айтырыгында харылалыкына, Касемин ме-дгелдөи болза: «Бистин политикаын чайгышын чок болган тодоргай. Оң сорудга—чүртүг эр-ажы-ктарында баран болуучу, чөткө ачылдыр дөшөи беледери, оон культуруг дөшөи көдүргөн, ка-ды камгаланын системанын өскө-жидери болу. Оон-биле кады бистин политикаын болза үдөтүр бугу-ругелерин турар болган чүртүг э-кономикаг көжүлөсине ажы-ады төлөвлөдери ачылдып кыл-дыр, национал капиталдарын сзы-лып кирипери болуучу сорудга-мын кылдыр тургузуп турар. Ол бүтү хемчеглер Иракты чечектедирери-ге херек. Ол бүтү хемчеглерин ам-дырала чорутуп турар бис. Мылг болганда, кым-бир кижиге ууур калдыг-лаа агрессия бодалдарымыс чок...»

Ирак чазак «коммунистерин азы Россиянын тазамында ий-ымыкын кылмы турар» даяр ашынмг даштыкыла нештереттинин ту-рар чүтүрүшкүнүн барын бис шийтүп буруу шалкан.

Харын Россия-биле найырад-жып турар бис, бүтү чүртүг-биле баа найырадажып турар бис деп Касем чыгаалжы. Россиянын-лаа,

өскө-лаа чүртүг тазамында бистин байдалдарымыс бо бүтү үнөи дугурунда билип турарын көрүп келген бис. Беле айтыр-ганы харылалыкына, Касемин чыга-алжы болза: «Ниятин-биле бүтү чөткө бараан болуу бол-биле ре-волюцияны өгөсөн мей. Мынчан-га, белек чөткө-биле кады турар мен; бүтү-лаа улаанышкынарын болган аны-бүтү агынардан бе-дик турар мен... Демократтар азы коммунист-лаа бот, бүтү бөлүгө-жигишкенин чүртүг эр-ажыктары-нда таарыштыр хөдөи турар. Олар шийтү республиканын хойлу бугулар хамааталары болуп турар. Оларын-биле белек кады ачыл-дып турар мен».

Коммунист «сүтүлөсжикчилер» болуп турар даярын дугайында аны ачылдыкы Бисенин чыга-алжы канчаар көрүп турар ирг деп Наттингин айтырымын премьер-министр Касемин харылалыкы болза: «Даяр Бисенин ме-дгелдөи оон болуучу бодалын илеретип турар. Мынчаарга, бистин чүртүгүс-түрүп турар политикаг бөлүгө-жигишкенин чүртүг эр-ажы-ктарында канчаар-лаа удуулапмай турар патриотчу бөлүгөжигишкенин болуп турары сикерге били-гир болгай. Республиканын эр-ажыктарын күдүргө чөткөп артам өскө кесектери-биле олар сырып холбашып, белек шийинг сетки-биле кады ачылдып турар...»

Угандада дерзилээшкенинге удур

ЛОНДОН. (СЭТА). Угандада афри-кан удуружугуларын афри колониз-адыг эр-ажыктарыг тудуп хо-ругдаанын буруу шаап турар бол-жы оларын дүргөн хостаар чорук-ту халдырарын колонизлар минис-тр Леннок-Бойдун негет турар ме-дгелдөи Лондонда африкан ор-ганизациянын комитеди чарлаан.

Угандада африк дерзилээшкени-ненин политикаын чок кылдырн бүтү делегейин хосталга ышкы-шылдыг удуустары бистерин-биле кады негет турар даярын бугу-редиг бис деп ме-дгелдөи чыгаалжып турар.

Угандада африк дерзилээшкени-ненин политикаын чок кылдырн бүтү делегейин хосталга ышкы-шылдыг удуустары бистерин-биле кады негет турар даярын бугу-редиг бис деп ме-дгелдөи чыгаалжып турар.

Марачева суура чодура чечектедиреринин.
Г. Сиротинин фотоотуу.

Даарта Кызылга

Эртен даштыкы хун. Эки даштыкы алгаш понедель-никте чаз күш-биле ачылдып кириптер төлөдө культураны бол-гаш даштыкынын Гастелло аттыг парыгыне силерин чалап тур.

Нагаан театрга хүндүсүнүн 12 шакта облопробсостун, шер-иг кеззин болган Кызыл АТН-зын бот-тыынтыр уран-чүл бөлүмненин артистери кез, 2 шакта чөдир солун концерт-терин көргүзөр. Кезикчинин 7 шакта аңа баа-ла театрын артисттеринин эстрадалыг концерт болу.

Сазыг фонтан чанынга болган стадионга шериг кеззин, паритын үрө хөжүмнени ойнаар. Оң эгелери 12 шакта. Музы-ка шоланын баянчылары фонтан чанынга солун дугаарларын көргүзөр. Хүндүсүнүн 11 шактан эгелээш кезикчинин 9 шакта чөдир совпартишканын, даг экспедициянын, № 7 шоланын, кездэ ажил-агыг техникумун, пединституттун чанынга совет комсомолдорун музыкаларын бижиткен пластинкаларын ойна-дыр.

Парика спортчу марылдаалар баа болу. 12 шакта паритын шоланы даш национал хөшүти сонуурган болу. Паритын кубу-гү даш баскетбол тазамы-биле марылдаа 11 шакта эгелээр. Бут бөмбүчүн тазамы-биле эш-хуурун ууражышкыны 6 шакта болу. Хол бөмбүчүлөринин ойнашкыны 11 шакта эгелээр. Паритын лекториянын бирги разрачы шыдырары-биле хай хөлгө хары ула ойнаашкынар болу, шыдырарга ойнасаннар орта 11 шакта чөдө бээр.

Ашын шөлгө кино чуруктар көргүзүшкүнү кезэ 9 шак 30 минутта болу. Даарта паритын бугу аттракционнары дөткөмөл ачылдыр.

Чонун негелдезин хандылар

Эртен, Тес-Хем районна-биле Кы-зыл аразында артыжар улусту са-пын көдүргө турар. Мылгы чайы уде пассажирлер дыка көдүр-бөр. Мылг түрүжө область чөтү-ден ол районнаре чангыс бичил автобус чоруп турар болганын пассажирлер аңа сыншыпай ту-рар.

Мылгы Эрелден келген авто-буста хос олут чогундан Самгал-дайга автобус доскан улау 4—5 дохута чоруп шыдапай турар. Бо байдал таарыштырар негетти-нип турар.

В. САРБАА.

Суд залында

Самчыгдакчыларын шийткен

Чаз-Хал районун дугаар ажил-агыг чөткө эрелечкин турган А. Уланов даяр эртен чылын күсү дүштү ажаал ашын-кынынын үзүндө районун баштар чөткөп хыналда чөтү ачылган, ютааларын оң орулалында кири-бейн, столанын буфетин, скла-дын даштыкы үндүр салган, оон кирген акынын столанын ажил-дакчылары-биле аразында үлөжип ап турган чорук ителген илерен.

Ниятин өчүтүгү самчыгдак-чы Уланов болуучу ол бак хөсөн үлгелерде столанын директору турган А. Малецкая, повара-турган В. Букова, А. Южакова, буфет ажил-дакчылары П. Талыгашева, М. Ка-тышева олар-биле бүдү дугуруж алган турган. Бо бөдө кижилер 1030 кг капуста, дыка хай өт, саржаг, согуна, чеснок, помидор, огурец чергелг продуктуларын 3930 ажит рубльге салып сайгар-гаш, ол акшаны боттары аразында үлөжип шийткен.

Районун улау суу самчыгдак-чыларын үлөткен хөсөн көргөс, «Күрүлөп, хай-нишкенин өчү-

ади оорлап самчыгдакчыга кезе-че харылалыгынын дугайында» СССР-нин Даш Советин Президиумунун 1947 чылдын июнь 4-те-ги Чарымын 4 болган РСФСР-нин кезеке хойлуунун 109 чүтү-лө-биле Улановту 5 чылда, Мале-цканы 3 чылда хосталганын алып, Букова, Талыгашева оларын бир-бир чылда элч чазар күш-ажыга, Южакова, Катыева оларын ийн чылда нешеледе шийткен бол-ган кооператив өчүтүгө чөткөп көгөрлөп оларын хөтөкшөндөш төлөткөш, райога эгидерин айткан.

Самчыгдакчы болуктун органп-зачылары Уланов, Малецкая олар хоруг